

Diksinari

Na buka 'ana malutana tai si mae baea ki lao Alangaia Falu

Aba fau 'initoe (Cornerstone)

Na toaa Diu ki da tole luma 'ana fau. Si kada kera da safali tolea lume, tii aba fau baita ne da safali alua fasi ka tio ngado 'i saegano 'ana lado lana roo susui 'ogu ki 'ana lume. Kera alu 'uri nai sui, kera daka tolea naa 'ogue 'ana lume 'ana fau 'oro ki. Na aba fau baita nai ne nia boongia lume ka uu ngado.

Abufanga lae (Fasting)

Na birangaa nai, toaa Diu ki kera da abufanga ki 'ana faabaita lana God. Si kada sa Disas nia too lao molaagali, na toae ki da abufanga 'ana tai si kada ki lao fa ngali. Na kekeda laa sa Sakaraea 8:19, nia bae sulia toae ki da abufanga 'ana fai si kada ki lao tii fa ngali. Na Faarisii ki daka abufanga ki 'ana roo fa dani lao tii fa wiiki.

Tai si kada ki, na wane ki da abufanga 'ana faatai lana liodilaa kera ki lao mauria kera ki. Ma tai si kada ki, kera daka abufanga lau guu uria nani lae uri dao toi lae si doo ne God nia dooria uri daka ilia. Kera da faamamanea ne, na abufanga lae ne ilia God ka rongo diana 'ana foa laa kera ki ('Aesaea 58).

Alangaie (Covenant)

Si baea nee na alangai ne fuli 'i matangana ta roo wane ma nao ta roo ofuofui wane ki. 'Ana baea Pijin, kera da 'ailia alangaie 'ana "kontrak."

Anoedoo ta'ae (Evil spirit)

Na faamamane laa kera toaa Diu ki, kera da

saea na anoedoo ta'ae ki na wane ni faarongo ki ma wane ni rao nia ki sa Saetan. 'I seeri kera daka saea na anoedoo ta'ae ki da too 'ana rigita lae fua saketo lana toae ki.

'Aboosol (Apostle)

Na wane ne da odua uria faarongo talo lae 'ana si Faarongoe. Sa Disas nia filia tii akwala ma roo wane sarenga ki uria daka faatalongainia si Faarongoa Diana nia God. Si kada sa Disas nia oli naa uria 'i salo, nia ka odua toaa nai ki uria daka faatalongainia naa si Faarongoa Diana nai.

'Akilas (Archelaus)

Na satana waa nai 'e futa 'ana sa Herod Baite. Sa 'Akilas nia 'inito fua bali fera 'i Diudia ma na bali fera 'i Idumia. Nia 'e 'inito 'ana si kada sa Disas nia futa ka tu'uu ai. Sa 'Akilas nia 'e 'initoa safali 'afa ngali 4 B.C. lelea mai ka dao 'ana A.D. 6 (Matiu 2:22).

'Alakwa nia Wane (Son of Man)

Si satae doo nee, sa Disas 'i tala 'ana 'e tala 'aili nia ai. Si satae doo nee da 'ai mai ai lao buka nia Daniel. Na buka nia Daniel 'e faatainia si satae doo nai, si satae doo fua wane ne God 'e falea rigitae ma na 'initoae fuana. Suana Luk 22:69, fai Daniel 7:13-14.

Baea fifi nia ki sa Mosis (Laws of Mosis)

Na Diu ki da 'ailia lima buka neki, Dionesis, 'Eksades, Leftikas, Namba ki, ma Diutoronomii 'ana "Buka 'ana Baea fifi ki." Na buka nai ki na buka totoonao ki lao Alangaia nee 'i nao.

Balam (Balaam)

Na satana tii brofet nai lao fera 'i Midia 'ana kada 'i nao. Sa Balam 'e dooria ngali malefo lae siana malimae kera ki toaa 'Israel 'ana si kada malimae nai ki da saea fuana uria ka agia toaa

'Israel 'ana doo ta'ae ki. Suana lau guu Namba ki 22:4-35.

Bali aolo nia wane 'initoe (Right side of an important man)

Na birangaa kera ki toaa Diu, lea kera da alu ta wane ka nii 'i bali aolo nia ta wane 'initoa, si doo nai 'e faatainia kera da faa'initoaa sa wala nai 'i bali aolo nia wane 'initoe ma daka falea rigitae fuana uri ka 'inito kwaimani lau guu fai wane 'initoa nai.

Baru (Boat)

Na baru nai ki doo fua dee lae kera ki lao 'osi 'i Galilii 'ana kada ki sui gwana. Na kwaini baru 'uri nai ki na suana lana lae mala guu 'ana iole ni taeli lana lao asi, sui ta nia baita ka talua lau iola. Kera da too 'ana selo baite ki, ma daka baita bobola fai wane 'oro ki fua lea lae 'i laona.

Belsibul (Beelzeboul)

Na satae doo nai, Belsibul, da 'ailia lau guu 'ana sa Saetan, ma ka toolangainia nia wane baite 'ana maefera 'initoe.

Beret (Bread)

'I nao mai, na beret na fanga 'initoa kera toaa 'Israel 'ana si kada ki sui. Sui ta, na beret nai 'e nao dasi saungainia si baita lau mala 'ana beret 'oro ne kolu too ki ai 'i tari'ina. Na beret kera nai da saungainia ka rebarebaa ma ka alialia.

Beret abu (Holy bread)

Na beret abu nai, na wane ni foa ki da foosia God ma daka falea fua God. Ma sui 'i burina, otona wane ni foa ki gwana ne 'e mola fua kera daka 'ani.

Beukaua God (Temple)

Beukaua nai God 'e nii 'i Durusalem. 'Ana baea Inglis, kera da 'ailia 'ana "Temple."

Beukaua nai, nia too 'ana kula fua ngali lana kau afuafue ki uria ma fua foosi lana God ai. Na wane ni foa ki ne da rao 'i laona.

Na beukaua nai, nia na 'abira beu 'ana beu 'e'ete ki ma na kadabeu 'e'ete ki ne da lado kwaimani lao lalo nai sui naa. Ma na lalo nai tiifau ka toli 'ana kada lalo 'e'ete ki 'i laona. Na kada lalo baita ai fua toae ki sui gwana daka koni ai, ma ta kada lalo ai fua otona toaa Diu ki gwana. Lao kada lalo baita nai ne sa Disas 'e toolangaidoo ki ai fua toae ki 'ana kada 'oro.

Beu ni ofu (Synagogue)

Kwaini beu nai da 'ailia 'ana “synagogue” 'ana baea kera Inggelis nai, 'e nii sui guu 'ana maefera kera ki toaa Diu ki. Na beu nai, na beu kera fua foosi lana God ma teemai lana taki sa Mosis. Beu nai, nia nao si too 'ana ta fuliera ni afuafu lae ai uri daka kooa ta afuafu laa 'i seeri. Na beu nai, na beu kera lau guu fua toolangaidoo lae sulia taki sa Mosis fua toa dafi baita ki. Kera daka ofu kwaimani ki lau guu 'i seeri uria bae lae sulia doo ki fua lao maefera kera.

Bontias Baelat (Pontius Pilate)

Nia na wane baita faasia 'i Rom. Nia 'e 'initoa fua bali lolofaa 'i Diudia 'ana kada sa Disas 'e liu ka faarongo talo ki 'ana si Faarongoa Diana God. Nia 'e safali 'inito 'ana fa ngali A.D. 26 lea ka dao 'ana A.D. 36.

Brofet (Prophet)

Na wane God filia uria faatalongai lana bae lana fua toaa ki.

Dongki (Donkey)

Na dongki na suana lana 'e mala 'ana ta hos, sui ma ka nao si baita 'asia guu.

Doo moko diane (Incense)

Kera da 'ailia 'ana baea Inggelis 'ana “incense.”
 Doo nai da saungainia 'ana totongana tii 'ai. Si
 kada totongana 'ai nai 'e lalanga ma ka sadi,
 kera daka diu magaa ka afuloloa uria suungi
 lana ka sasula ma ka moko diana. Wane ni
 foa ki da dolaa lau fai tai doo moko diana ma
 daka suungia ka moko diana 'ana si kada 'ana
 foa lae. Si kada kera da suungia ka sasula ma
 ka moko diana, nia talafana ne afuafua kera 'e
 moko diana ka raa 'alaa 'i naofana God.

Doo ni 'eregwau (Crown)

Na doo ni 'eregwau lae nai, kera da alu 'i
 gwauna wane da faa'initoaa.

Disas (Jesus)

Na satana naa sa Disas. Kera 'aili nia lau guu
 'ana sa Diosua. Na satae doo nai sa Disas 'ana
 baea 'i Baeguu ma sa “Jesus” 'ana baea Inggelis,
 nia 'e lea mai faasia baea Grik ne da 'aili nia
 'ana sa “Iesus”. Si satae doo nai 'e toolangainia
 “Wane fua faa sakwadoloa lana toae ki sui.”

Diu (Jew)

Na wane ne nia futa 'ana kwalafaa sa 'Abra-
 ham, kera da 'aili nia 'ana wane Diu. Ma na toaa
 neki da futa 'ana kwalafaa sa 'Abraham, daka
 'aili kera 'ana toaa Diu ki.

Diudia (Judea)

Na satana ta bali lolofaa 'ana fera 'i 'Israel
 tai si kada daka 'ailia 'ana bali 'i gwauna fera 'i
 'Israel.

Durusalem (Jerusalem)

Na satana maefera baita kera bae toaa Diu ki.
 Na Beukaua God 'e nii 'i seeri.

'Eisia (Asia)

Na satana bali lolofaa nai 'e nii farana 'initoaa
 'i Rom. 'Eisia nia nii karangia bali lolofaa 'i Gris.

Faarisii (Pharisee)

Na Faarisii ki na toa 'ana tii fikutai wane nai 'ana toaa Diu ki. Kera da manata tafo kera ma daka sae sa kera da ilia raoa diane ki fua God suli kera da lea 'o'olo sulia taki sa Mosis fai na taki kera ki 'i Diu lau guu. Kera da faamamanea ne wane nia mae, nia kai tatae faasia maea.

Fa Dani 'ana 'ado kwaimani lana wane fai God (Day of Atonement)

Lao fa ngali ki sui guu lao tooa kera toaa Diu lea nia dao 'ana fa dani nai, na waa foa ni gwau kera ka ruu lao kadabeu abu tasa bae 'ana Beukaua God, ma na wane foa ni gwau nai ka tangasia fafona kisi abu nai 'i seeri 'ana 'abuna buluka. Nia ade 'uri nai uri God ka manata lukea abulo ta'aa laa kera ki toae. Suana Leftikas 16:29-34 ma 23:26-32.

Fa Dani 'ana babale ki (Feast of Tabernacles)

Fa dani nai, toaa Diu da ofu kwaimani ai 'ana manata toi lae si kada bae kokoo bora kera ki da lea mai sulia burina bae kera faasia 'i 'Isib ma daka lea mai uria 'i Keenan. 'Ana si kada nai, kera nao dasi too 'ana tai luma diana. Kera da liu kwailiu gwada lao fera kwasi bae sulia faitaafuli fa ngali ki. 'Ana fa dani 'ana ofu kwaimania nai, na toae ki da faasia luma kera ki daka lea daka too lao kasi babala nai ki da tolea gwada 'ana ululu 'ana sarana 'ai ki. Kera daka foa lau guu ma daka falea lau guu afuafua kera ki 'afa dani nai.

Fa dani 'ana Fangatasae (Passover Feast)

Na satana fa dani 'initoa kera toaa Diu 'ana ofu kwaimanie 'ana manata toi lae si kada bae God nia saea fua kokoo bora kera ki mai 'i nao uria daka lea na faasia fera bae 'i 'Isib. 'Afa rodo bae kera faasia 'Isib ai, God nia falea tii 'ensel ka

lea na mai uri saumaeli lana wela wane ulunao kera ki toaa 'i 'Isib. Aia, ma God nia 'e saea sui na mai fua toaa 'i 'Israel uria na bara wela ki sui guu fai maa kera fai gaa kera 'ana lume, kera daka saungia tii kale sifsif daka 'ani tiifau ai 'i luma kera lao fa rodo nai. Ma God ka saea fuada uri daka kanoa gwauna mae 'ana luma kera 'ana 'abuna sifsif nai, uri si kada na 'ensel nia liu mai uri saumaeli lana wela wane ulunao ki, nia 'e suana 'abu nai nia ka tasa 'ana faasia luma nai ma ka nao si saumaelia lau wela wane ulunao 'i luma nai.

Uri 'i seeri, na 'ensel nai ka saumaelia gwana otona wela wane ulunao kera ki toaa 'i 'Isib. 'Ana ofu kwaimania kera toaa Diu ki naa 'ana manata toi lae si kada nai, kera da foa 'ana tii si foa noni sasala lae talea God 'ana faatai lana kera da ele 'asia naa ne God nia ade diana ki fuada 'ana si kada 'e faa tafalangai kera naa faasia fera 'i 'Isib.

'Ana fiuna fa dani 'i burina ofu laa nai 'ana fangatasae nai, toaa Diu ki daka ofu kwaimani lau mai 'ana tii ofu laa 'ana beret nai nao ta iis 'i laona. Na ofu kwaimania laa nai kera da ilia 'ana manata toi lae beret nai nao ta iis ai. Ma kera daka ofu kwaimani 'uri nai 'ana manata toi lae si kada bae kokoo kera ki da nii mai lao fera kwasi bae ma ka nao ta iis uri dola lana fai beret kera.

Fa dani 'ana momola lae (Sabbath day)

Fa dani nai, na Diu ki da faa abua. Fa dani nai gwana ne da 'ailia 'ana fa dani Sabat. Kera nao dasi ilia tasi raoa 'afa dani nai, suli kera da suasulia 'asia naa fa dani ni momola lae nai. Fa dani ni momola lae, nia safali 'ana 6 kiloko 'i saulafi 'ana Faraedee, lelea ka sui 'ana 6 kiloko 'i saulafi 'ana Sarere.

Fa dani 'isi (Last day)

Safali 'ana si kada bae sa Disas nia dao mai lao molaagali ai ma ka lelea ka dao 'ana si kada ne nia oli mai ruana kai dao lau lao molaagali, kera da 'ailia 'afa dani 'isi, fa sato 'isi, ma si kada 'isi.

Fa dani nia Bentikos (Pentecost)

'Ana baea 'i Grik, bentikos nia toolangainia lima taafuli (50) dani fono ki 'i burina Fangatasae bae nia toli. Nia ne adea daka 'ailia fa dani nai 'ana fa dani nia Bentikos. Kera da faa'initoaa fa dani nai nia ka liu lau guu 'i otofana si kada na wiiti 'e maua ai ma daka falia naa fungina doe ki.

Fa dani nia Beukaua God (Hanukkah)

Fa dani nai, kera toae ki da 'ailia lau guu 'ana fa dani 'ana kwesu, suli da faasarua kwesu 'oro ka saru folaa lao beukaua nia God. Fa dani nai fa dani nia beukaua nia God. Kera da ofu kwaimani 'afa dani nai 'ana manata toi lae fa ngali nai 'ana 164 B.C. si kada kera da faa faalua ma daka faa abua lau Beukaua nia God suli tii wane baita 'i Grik nia faasuaa mai Beukaua nia God.

Fera kwasi (Wilderness)

Na satae doo nai, kera da 'ailia 'ana bali fera gwau ma ka kwasi nai. Bali fera nai nao tai 'ai ma ka nao ta kafo si nii ai. Ma ka nao lau guu ta wane ma ta maefera ai. Na one lalanga tiifau ma na otona fau ki gwana ne nii lao bali lolofaa nai.

Fig (Fig)

Na 'ai nai nia baita mala 'ana ta mago ma na sarana ka kulu toli lau guu mala 'ana mago. Na fufuana fig, 'ani lana 'e mamasia ma na toae ki daka dau 'ana 'ani lana firi.

Filib (Philip)

Na wane nai, na 'alakwa nia sa Herod Baite. Nia ne 'inito fua bali fera 'i 'Iturea ma Trakon-aetis. Fa ngali nai ki nia 'inito sulia ne safali 'ana 4 B.C. lea mai ka sui 'ana A.D. 34 (Luk 3:1).

Fuliere ni afuafue (Altar)

Kula nai suana lana mala 'ana ta tefolo ma ka uu mai lao Beukaua nia bae God 'i Durusalem. Na wane ni foa ki da ngali kau fale laa kera toae ki daka alua 'i fafona fuliera ni afuafu laa nai uria naare lana 'ana foosi lana God.

Furo (Leprosy)

Na furo, nia saungia toaa 'oro ki lao fera 'i 'Israel ma tai kula ki lau lelea daka maelia 'ana si kada sa Disas nia too lao molaagali. Na toaa Diu ki, na toolangaidooa kera 'e saea tii ne nia too 'ana mataia ta'aa nai 'ani nia, na wane nai 'e bilia ma ka nao si mola uria ruu lae lao beukaua nia God. Na wane 'uri nai, daka 'idua ka too 'i sara fasi lao fere ma ka nao si too karangia toaa ne nao dasi too ki 'ana mataia nai.

Galilii (Galilee)

Na satana ta bali lolofaa 'ana lolofaa baki 'ana fera kera toaa Diu ki 'i 'Israel. Sa Herod 'Antibas ne nia lio sulia bali lolofaa nai 'ana si kada bae sa Disas nia too lao molaagali. Bali lolofaa 'i Galilii 'e nii 'ana bali gwauna fera 'i 'Israel, ma na 'osi bae 'i Galilii ka nii lau guu lao bali lolofaa nai.

Genesaret (Gennesaret)

Na satana tii maefera nai 'e nii karangia 'osi 'i Galilii.

Greib (Grape)

Na satana tii 'oko ni fasi lana nai kai fungu 'ana fuaedoo ni 'ani lana ki. Toaa 'i 'Israel da fasia ola baite ki 'ana 'oko nai. Na fufuana 'oko nai, kera dai ludainia ki lao kwaitao baita garu

lana nai ki fua dali ngisi lana fua ongi lana suluna. Na suluna fufuana 'oko nai ne da 'ailia 'ana waen, ne kera kuufia 'ana fafangaa baite ki fua fale lana ele lae fuada.

Grik (Greek)

Na satana baea kera toaa 'ana fera 'i Gris.

Herod Baite (Herod the Great)

Na waa nai nia 'inito fua toaa 'i 'Israel 'ana si kada bae sa Disas nia futa ai. Sa Herod bae 'e odua toa ni firu nia ki fua saumaeli lana kale wela wane tu'uu ki bae. Fa ngali ne nia 'inito ki mai sulia ne safali 'ana 40 B.C. lea mai ka dao 'ana 4 B.C. Na Beukaua God 'e fura ka ta'aa naa, nia ka saungai falu lau 'ana Beukaua nia bae God.

Si kada sa Herod baite nia mae naa, na olu wela wane nia ki sa 'Akilas, sa Herod 'Antibas ma sa Filib ne da 'inito lau talana (Matiu 2).

Herod 'Agriba totoonao (Herod Agrippa)

Nia waa 'e futa 'ana sa 'Aristobalas, ma nia na kokoo sa Herod Baita bae. Herod 'Agriba totoonao nai bae 'e saea fua toa nia ki daka saumaelia sa Demes na 'aboosol, ma ka saea lau guu daka alua sa Bita 'i lao lookafo (Suana 'Aks 12). 'Afa ngali A.D. 37, nia 'e 'inito fua bali lolofaa 'i 'Iturea fai 'i Trakonaetis. Dao 'afa ngali A.D. 39, nia ka 'inito lau guu fua bali lolofaa baki 'i Galilii fai 'i Berea. Nia 'e 'inito 'afa ngali A.D. 41 lea ka dao 'ana A.D. 44. Nia ka 'inito lau guu fua bali lolofaa 'i Diudia. Ma 'ana olu fa ngali 'isi nia ki 'ana mauria nia naa, nia ka 'inito fua toaa 'Israel tiifau naa.

Ruana Herod 'Agriba (Herod Agrippa the Second)

Sa wala nai, nia na 'alakwa sa Herod 'Agriba totoonao bae. Nia ne 'inito fua bali lolofaa nai

ki 'i 'Abilini fai 'i Trakonaetis. 'Aks 25 'e bae sulia si kada nia 'e suana sa Bol. Fa ngali nia 'inito ki sulia ne safali 'ana A.D. 53 lea mai ka dao 'ana A.D. 70.

Herod 'Antibas (Herod Antipas)

Sa wala nai, nia na 'alakwa nia sa Herod Baita bae. Sa Herod 'Antibas, nia 'e 'inito fua bali lolofaa 'i Galilii fai 'i Berea. Nia gu bae 'e saea fua toa nia ki daka saumaelia sa Dion wane faasiuabu bae. Nia 'e adea fasi tii wela keni sui ka lukasia lau gwana, ka adea naa 'afe sa Filib na toolana ne daru futa sui guu 'ana sa Herod baite. Sa 'Antibas gu bae sa Baelat 'e odua sa Disas ka lea fasi kau siana lea sui daka saungia sa Disas ka mae naa. Fa ngali sa 'Antibas nia 'inito ki sulia 'i seeri ne safali 'ana 4 B.C. lea ka dao 'ana A.D. 39 (Matiu 14; Luk 23).

Hibru (Hebrew)

Na satana baea kera toaa Diu ki.

'Imanuel (Immanuel)

Na satae doo nai kera 'ailia 'ana sa Disas, 'e toolangainia “God 'e nii fai kolu.”

'Iri'unga (Circumcise)

Si baea da 'ailia ai 'ana baea Pijin ne “kate,” ma 'ana baea Ingglis “circumcise.” 'Ana birangaa kera toaa Diu ki, na wela wane ki da futa mai daka too sulia fiu maedani, dao 'ana kwaluna maedani, kera daka 'iria si 'unga loko 'e suu faafia kaa lasuna wele ma daka fale sata fuana. Si doo nai, na kokoo bora kera sa 'Abraham ne safali ilia mai uri ka faatainia nia sa 'Abraham 'e ade sulia alangaia God fuana. Na toaa 'ana kwalafaa sa 'Abraham daka ade sulia si birangaa nai uri ka faatainia ni kera toaa nia ki God.

'Israel (Israel)

Na satana fera kera toaa Diu ki. Sa Disas nia too lao fera 'i 'Israel.

Kamel (Camel)

Na doo mauri nai nia too 'ana fai'ae ki ma suana lana ka mala 'ana hos. Na luana 'e tikwa ma na sulina ka buu. Na kamel lea nia ka nao si kuu boro'i sulia ta roo fa sato, nia ka nao si maeli kuu guu. Doo nai ne adea nia ka bobola 'asia naa fai raoe 'ana kula ne kafo 'afitai ai. Na ifuna kamel nia bobola fainia saungai maku lae ai, sui ta maku ai 'e gaga'ai 'asia naa. Na kwaini maku 'uri nai ki, na brofet ki gwana ne da kai ofi ai.

Kabaneam (Capernaum)

Na satana tii maefera nai 'e nii sulia 'osi Galilii. 'Ana si kada sa Disas 'e too lao bali lolofaa 'i Galilii, nia 'e faatalongaidoo fua toaa nai ma ka guraa toaa matai ki, ma ka taria anoedoo ta'ae ki faasia toaa 'ana maefera nai 'ana si kada 'oro.

Kekeda laa Abu ki (Scripture)

Na kekeda laa 'ana bae lana ki God ne toaa Diu ki da teemainia 'ana si kada ki sui. Na kekeda laa nai ki da koni kera lau guu mala 'ana kekeda laa neki 'ana Alangaia Kwali (Old Testament) ne kolu too ai 'i tari'ina. Ne na kwaini kekeda laa da alu ka tio totoonao ki, kera da 'ailida 'ana kekeda laa ki 'ana Taki sa Mosis. Na kwaini kekeda laa 'i burida ki daka 'ailida 'ana kekeda laa ki 'ana Toolangaidooe ki, ma na oluna kwaini kekeda laa daka 'ailida 'ana Sam ki (Nguu ki). Suai Luk 24:44.

Kraes (Christ)

Na satae doo nai da 'ailia 'ana wane ne da filia ma daka 'iki 'ana waiwai lao gwauna 'ana faatai lana kera da fili 'initoa 'ani nia uria ka

'inito. Na satae doo nai “Kraes” na satae doo 'ana baea 'i Grik. Ma 'ana baea Hibru, kera da 'ailia 'ana “Mesaea.” Na roo satae doo nai ki sui guu da toolangainia na wane God 'e filia uri ka faamauria toaa nia ki God. Na toaa manata mamana ki da faamamanea ne na “Mesaea” fai na “Kraes” na satana ki sa Disas.

Kula fua nonifiie (Hell)

'Ana baea Inggelis, si kula 'ana nonifiie, kera da 'ailia 'ana “hell.”

Likwafau (Cave)

'Ana kada 'i nao mai, na toaa 'i 'Israel da alu wane mae lao likwafau da garua 'ana ruruifau ki. Na likwafau 'uri nai ki, da garua laona ka baita lelea daka saungainia kula fua egwalangai lana wane mae ka tio ai. Kera da saungainia ka baita ki lau lelea ta bara wane mae boroi daka tio gwada lao tii likwafau.

Lume (House)

Na luma kera ki toaa Diu, kera da saungainia 'ana fau. Ma na 'oro lana luma nai ki da tu'uu gwada. Na wane todadoo baita ki lau gwana ne da too 'ana luma baite ki ne ka too 'ana kadaluma 'oro ki ai. Na luma nai ki da saungainia, na fafona ki neneba foloa gwana. Ma kera daka saungainia lata ka raa 'alaa sulia 'ogu 'i maa fua daka lea sulia uria 'i fafona lume. 'I saulafia gwagwaria ki, kera daka too ni gogoni laa ki 'ada ma daka momola ki 'ada 'i fafo lume ki.

Mana (Manna)

Na satana kwaini beret nai God 'e falea fua toaa nia ki 'Israel uri 'ani lana 'ana si kada kera da liu mai lao fera kwasi bae.

Mastad (Mustard)

Na satana kaa kale 'ai tu'uu fasi lana nai lao

ole ki, nai 'e too 'ana miga doo tu'uu ki 'asia guu. Sui si kada nia tae, nia ka baita lelea suana lana ka 'uria guu ta kafa 'ai. Migana doo nai, kera da didia daka alu dolaa fai fange ki uri ka ragufa ma na 'ani lana ka 'iri'iri.

Mesaea (Messiah)

Uri 'oko saitoma diana 'ana malutana si mae baea nee, liotoi lau guu si mae baea nee “Kraes.” Roo satae doo nai ki sui guu, keerua na satae doo ki fua tii wane gwana. Na satae doo ne “Mesaea” ka lea mai faasia baea Hibu, ma na satae doo ne “Kraes” ka lea mai faasia baea Grik.

Nanigot (Goat)

Na doo nai suana lana mala lau guu sifsif, ma ka too lau guu 'ana roo konadoo ki 'i gwauna.

Naad (Nard)

Na satana 'ai moko diana nai. Na wane ki 'ana fera nai ki da guusia 'abana 'ai nai fua alu lana lao waiwai ki uri ka moko diana. Na foli lana, nia liu lana baita 'asia naa.

Nau Naa Ne (I Am)

Na satana God. God nia tala sae folaa 'ana si satae doo nai fua sa Mosis 'ana kada bae sa Mosis nia suana era bae 'e saru sulia kafa 'ai bae, ma sui ka nao si sarufia guu. Suana fasi 'Eksades 3. Ma 'ana kada sa Disas lau guu nia bae 'urii ki, “Nau Naa Ne,” nia faatai folaa ai, sa Disas nia God nai gwana.

Ofu kwaimani laa toa gwaungai Diu ki (Sanhedrin)

Na ofu kwaimani laa toa gwaungai Diu ki, na Inggris Baebol 'e 'ailia 'ana “Sanhedrin.” Toa nai ne da bae sulia abulo lana ki ma na tooa kera ki toaa 'i 'Israel 'ana 'olosi lana garo lae ki ma daka ketoa toaa neki da aburongo 'ana taki. Si

kada toaa Diu ki da too farana 'initoaa 'i Rom, na ofuofua nai toa gwaungai ki kera nao dasi too 'ana ta rigita uri fale lana kwakwae fua ta wane ne nia garo.

'Olif (Olive tree)

Na satana 'ai nai 'e nii 'i 'Israel. 'Ana kada 'i nao mai, na toae ki da todaa malefo 'oro 'ana usi lae 'ana fufuana 'ai nai da 'ailia 'ana 'olif nai. 'Ana tai si kada kera daka ngalia fuaedoe ki uria tii si kula nai da filia uria ngilo lana suluna ai fua ka alua gwai. Na kafo gwai nai kera da ilia 'ana si raa 'e'ete oro ki. Ne kera da naarea 'ana fange ki lao kufi 'aitao nai ki 'ana salo. Ma kera daka saungainia ka saru ma ka kwesu folaa lau guu fuada lao luma kera ki. Na gwai nai kera daka guraa lau guu 'ana mae maale ki 'i nonida ki.

Raa'ai nia God (Tabernacle)

Na toaa Diu da foasia fasi mai God lao raa'ai lelea mai tau naa kera dafi saungainia Beukaua God 'i Durusalem. Suana lau guu 'Eksades 26.

Rom (Rome)

Na maefera baita 'ana fera 'i 'Italii. Maefera baita 'i Rom ne too 'ana 'initoaa baita ne 'inito fua bali fera 'e'ete 'oro ki, ma ka 'inito lau guu fua fera 'i 'Israel. Na 'initoaa 'i Rom 'e rigita tasa 'ana kada sa Disas 'e too lao molaagali

Sadiusii ki (Sadducees)

Ta ofuofui wane lau guu. Kera toa nao dasi faamamanea ne lea wane mae naa ma nia ka tatae lau faasia maea. Kera nao dasi faamamanea lau guu ne 'ensel ki ma na anoedoo ta'ae ki kera doo mamane ki.

Saetan (Satan)

Satana wane 'inito kera anoedoo ta'ae ki.

Salfa (Sulphur)

Na one kokooa ma ka waasinasina nai na saru lana 'e 'ako'ako ma ka moko ta'aa 'asia naa.

Samaria (Samaria)

Na satana tii maefera baita nai. Ma na satana lau guu tii bali lolofaa nai. Na maefera baita nai 'e nii malutana roo bali lolofaa nai ki 'i Galilii ma 'i Diudia. Na toaa 'i Samaria, kera toaa da futa dolala mai faasia kwalafaa Diu ki ma kwalafaa nao lau Diu. Na toaa Diu ne da futa 'ana otona kwalafaa Diu nao dasi 'ado kwaimani fai toaa 'i Samaria sulii kera na kwalafaa 'e dolala.

Sifsif (Sheep)

Na manusaarea 'initoa kera toaa Diu ki fua fale lana 'ana afuafua kera ki talea God ma na doo ni 'ani lana kera lau guu. Na ifuna sifsif ne da saungainia 'ana maku ni ofi lae. Na sifsif 'e nao si firufiru ma ka nao si 'a'ale. Nia na doo ni sua diana lae sulia. Lelea sa na sifsif ka saitoma diana 'ana ta wane, na wane nai ka lea boroi 'ana uria 'i fai, nia ka lea gwana 'i burina wane nai.

Wane baita ni foa (Chief priest)

Na wane baita ni foa ki da lio sulia Beukaua God 'i Durusalem. Kera da lio lau guu sulia na malefo nia Beukaua God.

Wane foa ni gwau (High priest)

Na wane foa ni gwau, nia ne gwaungai fua toa ni foa ki sui naa. Nia lau gu ne gwaungai fua ofuofua kera toa ni foa ki ma na wane gwaungai ki 'ana toaa 'Israel.

Wane ni foa (Priest)

Wane ni foa ki, kera da futa 'ua guu 'ana fiiwane sa 'Aaron na wane ni foa. Na raoa nia wane ni foa ne foosi lana God fua toae ki ma na ili lana raoe ki lao beukaua nia God. Wane ni

foa ki da ilia raoa baita nai ki lao Beukaua God 'i Durusalem 'ana afuafu lae ma na foosi lana God. Wane fua koni lana malefo 'ana takis (Tax collector)

'Ana si kada sa Disas nia too lao molaagali, na wane 'inito 'i Rom nia 'inito fua toaa Diu ki. Na wane 'inito nai 'i Rom, nia filia wane ki fua koni malefo lae 'ana takis faasia toae ki. Wane ni koni malefo nai ki da too lao maefera baita ki uria koni malefo lae faasia toae ki. Na Diu ki da suana wane koni malefo nai ki 'ana takis ka ta'aa.

Wane gwaungai tasa liu 'ana Rom (Caesar)

'Ana baea 'i Grik, na wane ne da 'ailia 'ana “Caesar” nia wane gwaungai sui naa 'ana fera 'i Rom ma 'ana tai fera 'e'ete ki lau. Nia 'e too gwana 'ana maefera baita 'i Rom ma ka alua wane ki daka lio sulia toaa 'e'ete ki ne nia 'inito fuada ma daka too farana rigitaa nia. Si kada sa Disas nia baita mai ai, sa Herod 'Antibas ne wane gwaungai nai 'i Rom 'e alua ka lio sulia bali lolofaa 'i Galili, ma ka alua sa Baelat ka lio sulia bali lolofaa 'i Diudia.

Wane kwairooi (Disciple)

Si mae baea nai da saea 'ana wane ne nia rongokwaisulii 'ana toolangaidooa nia ta wane ma ka kwairooi 'ani nia. Na baebol 'e faatania toae ki da lea sulia toolangaidooa sa Disas ma daka kwairooi 'ani nia. 'Ana baea Inggilis, si mae baea kera da 'ailia ai ne “disciple.”

Wane toolangaidoo (Teacher)

Si kada na toaa kwairooi nia ki sa Disas da 'aili nia 'ana wane toolangaidoo, kera da suana sa Disas ka 'initoa lau guu mala 'ana arai baita kera ki ni toolangaidoo lae 'ana taki. Kera da 'ailia waa 'uri nai ki na “Rabae” ki, suli ne kera

wane nai ki fua toolangai lana taki ma si baea ni
kwaifamanatai lae ki naa.

Wane toolangaidoo lae 'ana taki ki (Scribe)

Na wane nai, nia wane fua 'inifita lana ma
toolangai lana taki nia ki God fua toaa Diu.

Wane rao tatakwai (Slave)

'Ana baea Inggris, da 'ailia wane rao tatakwai
'ana “slave.” Na wane, ma nao na keni rao
tatakwai ki, da rao fua wane 'inito kera ki ka nao
dasi ngalia guu ta fofolia fua maana raoa kera
ki. Ma ni kera 'afitai daka sakwadoloa fua ili
lana tasi raoa sulia manata lada 'i tala'ada. Kera
da ilia guu otona si raoa ne wane baita kera ki
saea fuada.

Lea sa ta wane ka dooria kai faa sakwadoloa
ta wane ma nao ta keni ne rao tatakwai 'uri nai,
na wane nai ka folia naa wane rao tatakwai nai
'ana malefo faasia wane 'inito nia.

Wewedue (Honey)

'Ana baea Inggris, kera da 'ailia doo nai 'ana
“honey.” Na doo tofofi lana mamasia diana.

Wiiti (Wheat)

Na doo nai suana lana gwagwaona sa kai
mala 'ana gwagwaona rais, ma daka fasia na ola
baite ki ai. Nia fungu 'ana fufungi doe ki ai ma
daka saungainia flaoa ai fua beret. Na flaoa nai
ne kolu saungainia lau guu beret ai 'i tari'ina.

Na Alangaia Falu 'ana Baea 'i Baegu
The New Testament in the Baeggu language of the
Solomon Islands
Niu Testament long langguis Baegu

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baegu (Baeggu)

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

6c9f5b54-40e4-515c-9ffc-f424e1ec7c96